

Zvýšení tržeb z telat – základ zlepšení ekonomiky chovu krav bez tržní produkce mléka

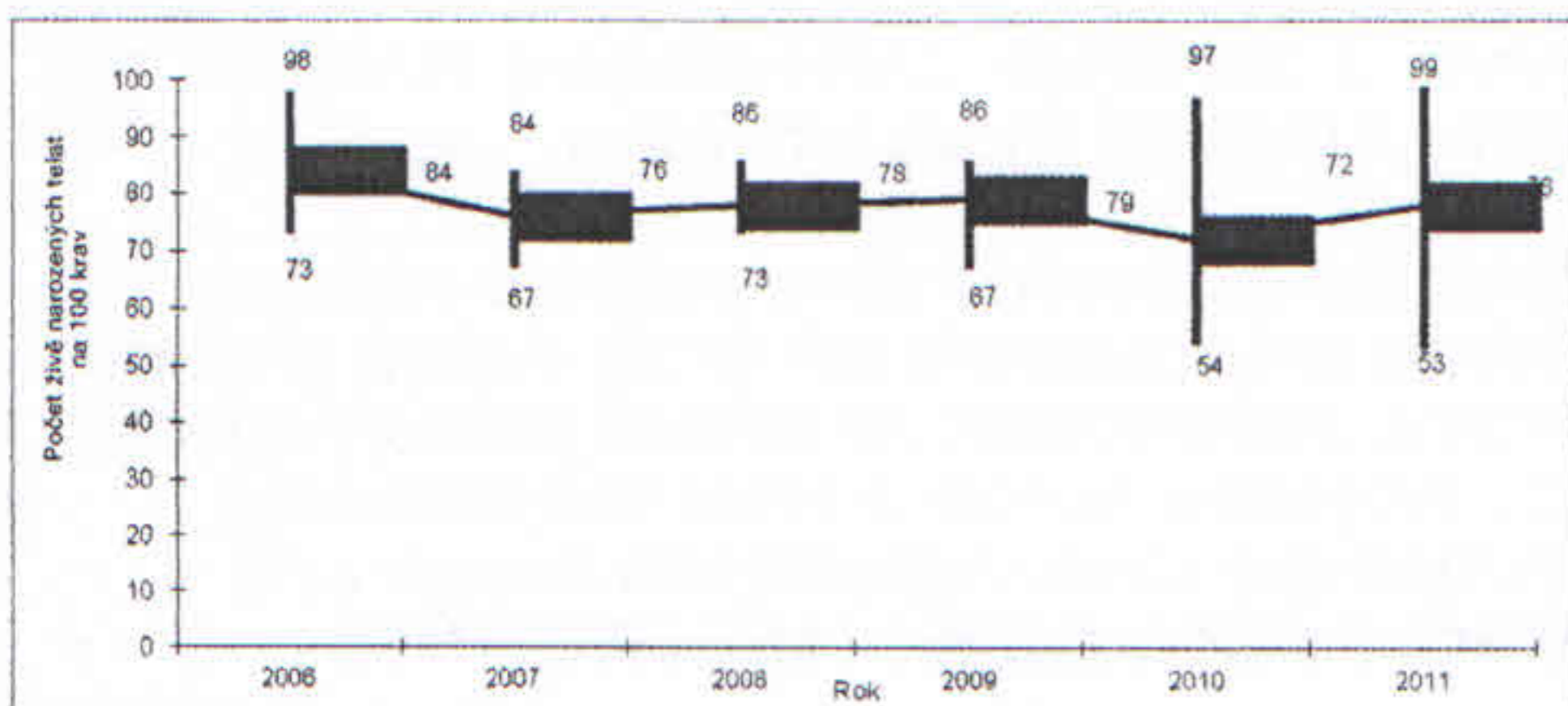
Michaličková, M.¹, Krupová, Z.², Krupa, E.², Vostrý, L.², Svitáková, A.²

¹NPPC-VÚŽV Nitra, ²VÚŽV Praha

System chovu masných plemen skotu je na rozdíl od dojených stád velmi specifický. Jediným produktem jsou telata, a tedy tržby plynou výlučně z jejich realizace. Tento fakt dodává pravidlu „od každé krávy jedno tele ročně“ prioritní význam. Samozřejmostí je, že délka mezidobí by měla být co nejbližší jednomu roku a chované plemeno vhodné do daných podmínek. V letech 2006–2011 byly hodnoceny produkční a ekonomické ukazatele celkově u 7 chovatelů krav bez tržní produkce mléka. Chovy byly soustředěny v podhorských a horských oblastech Slovenska a využívali pastevní systém chovu s jedním telením ročně. Jako podklad pro zhodnocení ekonomiky sledovaných chovů nám sloužili údaje z prvotní naturálně-ekonomické evidence (kalkulace nákladů, obrátové soupisky, spotřeba krmiv dle kategorií skotu).

Stáda krav bez tržní produkce mléka (nedojená stáda) jsou, na rozdíl od dojených stád, podstatně menší. Nejde totiž o „velkokapacitní výrobu“ průběžně během roku, ale o sezónní produkci zástavových telat a využívání biomasy trvalých travních porostů. Průměrná velikost stáda se v sledovaném období pohybovala na úrovni cca 87 krav. Na 100 krav nedojeného stáda připadalo v průměru 78 živě narozených telat ročně. Tato hodnota je pod hranici doporučené plodnosti (90–95 %), avšak pravdou je, že prvotní naturálně-ekonomická evidence je v nedojených stádech slabá. Předpokládáme, že ve většině stád se plodnost pohybuje v doporučeném intervalu. Pro ilustraci je přehled intervalů plodnosti hodnocených nedojených stád za jednotlivé roky zobrazen v grafu 1. Odstavené jalovice by měly být ve stádech bez tržní produkce mléka poprvé připouštěny ve věku 16–28 měsíců, a to s ohledem na ranost chovaného plemene. Hlavní podmínkou pro zařazení do plemenitby by mělo být dosažení minimálně 75 % z hmotnosti dospělé krávy. Znamená to kladení zvýšeného důrazu na období odchovu jalovic, hlavně zabezpečení kvalitního krmení. V praxi to ale představuje hledání určitého kompromisu mezi zkrácením odchovu a zvýšením nákladů na odchov. V dalším

Graf č. 1: Vývoj četnosti živě narozených telat na 100 krav v letech 2006–2011

produkčním období by mělo být hlavním kritériem dosažení mezidobí kolem jednoho roku. Nicméně, v hodnocených stádech dosáhl věk při prvním otelení 35 měsíců a 9 dnů, při mezidobí 431 dní. Důvodů tohoto nelichotivého stavu může být několik. Když opomeneme dokola omílanou „nezkušenost chovatelů s daným systémem chovu“, můžeme vzpomenout nezvládnutí managementu chovu, podcenění péče o zvířata v extenzivních podmínkách případně, přechod z dojeného na nedojený systém chovu. Svou roli sehrává i nedostatečná, resp. nemožná selekce (vzhledem k nízkému počtu dochovaných telat) v stádech krav bez tržní produkce mléka.

Nejvyšší podíl nákladů na chov krávy bez tržní produkce mléka patří standardně krmivům (44 %). Pro nedojený systém je typická vyšší spotřeba vlastních krmiv a redukce nakoupených krmiv. Svědčí o tom i pokles spotřeby nakoupených krmiv (-20 %), který byl v období 2006–2011 substituovaný růstem spotřeby vlastních krmiv (+45 %). Ve srovnání s dojenými stády jsou pro stáda bez tržní produkce mléka charakteristické nižší náklady na vlastní krmiva, hlavně z důvodu spotřeby pastvy. Ocenění pastvy vnitropodnikovými cenami v mnoha případech nepřekračuje hodnotu 1 €

Tabulka č. 1: Vývoj a struktura nákladů v chovu krav bez tržní produkce mléka v letech 2006–2011

Ukazatel (€ na krmný den)	Roky					
	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Pracovní náklady	0,123	0,110	0,116	0,165	0,213	0,188
Krmiva vlastní	0,750	0,865	1,003	0,939	1,230	1,087
Krmiva nakoupené	0,115	0,118	0,103	0,082	0,048	0,093
Krmiva spolu	0,865	0,983	1,106	1,020	1,278	1,180
Ostatní materiálové náklady*	0,041	0,035	0,014	0,023	0,023	0,060
Opravy a údržba	0,036	0,015	0,012	0,053	0,092	0,002
Odpisy dlouhodobého majetku	0,053	0,076	0,139	0,161	0,061	0,178
Odpisy zvířat	0,371	0,365	0,369	0,317	0,309	0,564
Ostatní přímé náklady prvotní **	0,146	0,183	0,213	0,173	0,157	0,187
Ostatní přímé náklady druhotní***	0,246	0,167	0,171	0,215	0,301	0,255
Režie výrobní	0,094	0,072	0,035	0,120	0,147	0,399
Režie správní	0,052	0,052	0,025	0,116	0,061	0,168
Náklady spolu	2,028	2,059	2,199	2,362	2,642	3,181

* Ostatní materiálové náklady – nakoupené léčiva, dezinfekční prostředky, ostatní materiál spotřebovaný v kanceláři, atd.,

** Ostatní přímé náklady prvotní – náklady na chovatelská a veterinární výkony, pojistné, elektrickou energii, sociální náklady a odvody,

*** Ostatní přímé náklady druhotné – náklady na vlastní autodopravu, práce traktorů a jiné služby

za tunu, na rozdíl od jiných druhů krmiv. Druhou nejvyšší položkou ve struktuře nákladů nedojených stád byly odpisy základního stáda (16 %). Výše odpisů roste přímo úměrně s náklady na dochované jalovice, počtem zařazených krav do stáda a délkou odchovu. Významné zastoupení těchto nákladů je v souladu s principem, že v nedojených stádech jsou nejcennějším kapitálem samotná zvířata. Zároveň se zde promítá i delší – rozsáhlejší odchov jalovic, který je pro nedojená stáda typický. Vývoj a struktura nákladů nedojených stád na Slovensku jsou uvedeny v tabulce 1.

Ekonomika chovu nedojených krav je postavena na vysoké plodnosti, uspokojivých hmotnostních přírůstcích telat, nízkých nákladech a přiměřených realizačních cenách. Avšak průměrná ztráta determinována plodností stáda, dosáhla za sledované období úroveň 630 € na krávu a rok. Pod tuto hodnotu se podepsali i klesající tržby z realizovaných telat (-29 %), které byly ovlivněny zejména poklesem průměrných denních přírůstků telat (-24 %). Tento pokles může souviset se zhoršováním reprodukčních ukazatelů s rostoucím věkem krav, protože ve sledovaných stádech bylo brakování krav na úrovni 15–18 %. Negativní vliv na tržby měla i realizační cena při prodeji jatečných telat, která za sledované období poklesla o 22 %. Vývoj produkčně – ekonomických parametrů je uveden v tabulce 2.

I když by se mohlo zdát, že chov dojnic je oproti kravám bez tržní produkce mléka ve výhodě, není to úplně tak. Rozdíl těchto dvou produkčních systémů z ekonomického hlediska představuje rozdílná citlivost na vývoj faktorů vnějšího ekonomického prostředí. Například rostoucí ceny vstupů, které postihly chov přežvýkavců jako celek, se díky extenzitě chovu krav bez tržní produkce mléka projeví v těchto stádech menší silou. Navíc chovem dojnic v letech 2009 a 2010 silně otrásla mléčná krize

Tabulka č. 2: Produkčně-ekonomické parametry v letech 2006–2011

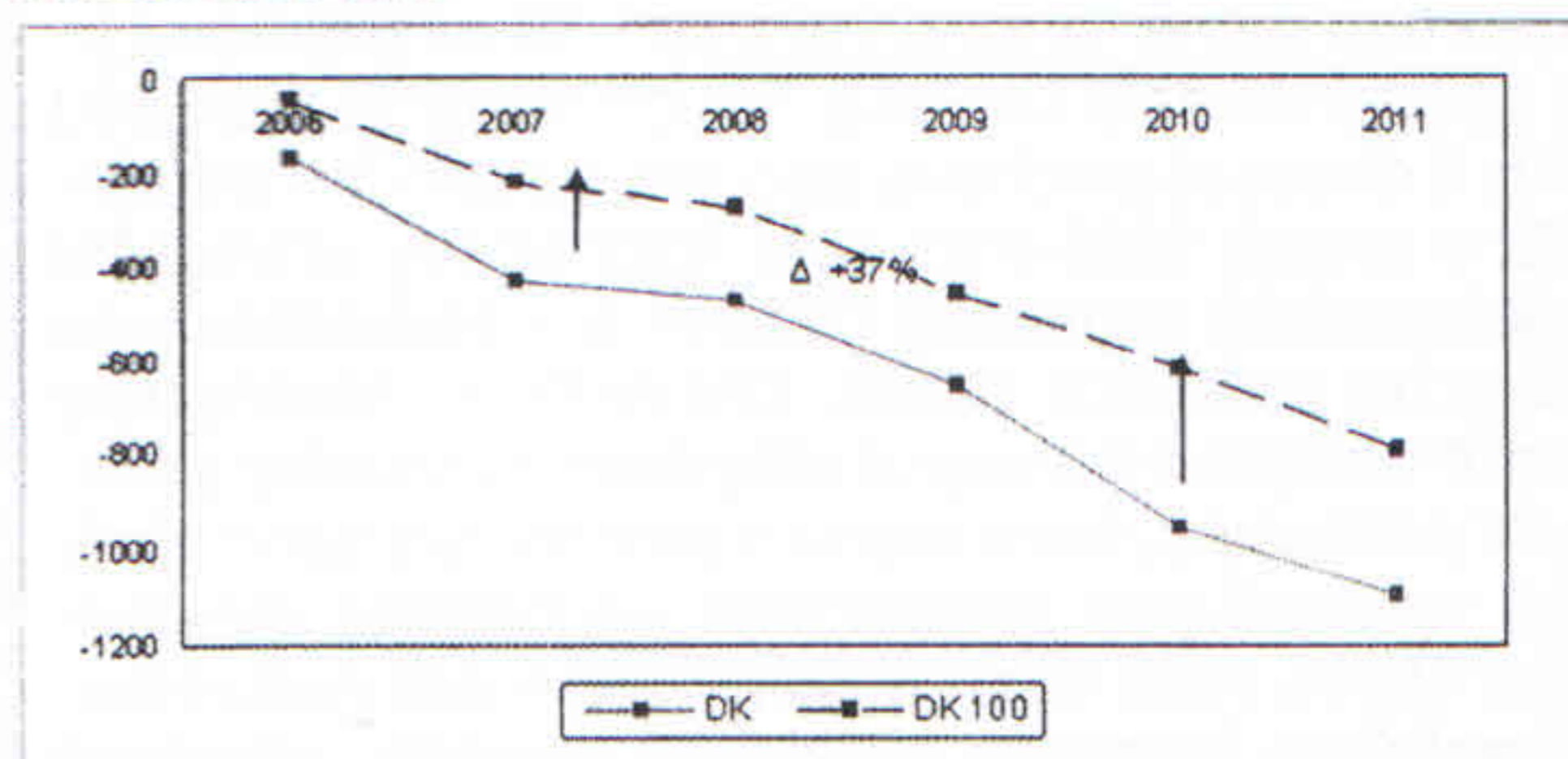
Ukazatel (€ na krmný den)	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Počet žive naroz. telat na 100 krav	84	76	78	79	72	78
PDP ¹ telat v odchově (g)	976	826	886	781	711	740
Náklad na KD ² krávy	1,900	1,941	2,074	2,231	2,497	3,044
Náklad na KD ² telete	0,149	0,167	0,178	0,242	0,417	0,865
RC ³ za kg ž. hm. telete	3,264	2,896	2,718	2,356	2,371	2,888
Náklad na krávu a rok	694	709	757	814	912	1111
Náklady na odstavené tele ⁴	85	88	90	102	133	214
Tržby za realizované tele	688	532	529	414	386	486
Zisk/ztráta na krávu a rok s teletem	-165	-430	-474	-661	-955	-1094

¹Průměrný denní přírůstek, ²Krmný den, ³Realizační cena, ⁴Ve věku 6 měsíců

doprovázená výrazným poklesem tržeb – ale v systému chovu krav bez tržní produkce mléka až tak extrémní výkyvy zaznamenané nebyly.

Co by situaci v ekonomice chovu krav bez tržní produkce mléka mohlo zlepšit? Jak je vidět na grafu 2, při situaci odstavu 100 telat na 100 krav, by se hospodářský výsledek na krávu a rok s teletem zlepšil až o 37 %. A to byla měněna „pouze“ plodnost. Ani v tomto případě však nelze hovořit o zisku, zejména z důvodu nízkých realizačních cen a existence rezerv v nákladových položkách.

Graf č. 2: Simulování vlivu odstavu telat na výsledek hospodaření v letech 2006–2011

Pozn. DK – průměrný odstav telat v daném roce; DK 100 – odstav 100 telat na 100 krav

Při zachování současné průměrné dosažené délky života krav (2132 dní), ale při splnění základních chovatelských standardů (mezidobí 365 dní a věk při prvním otelení 29 měsíců), by bylo možné dosáhnout 3,3 skutečných otelení na krávu. Už při pohledu na dobu, po kterou jsou zvířata zařazena do odpisového plánu podniku (4 roky), se logicky ukazuje, že krávy by měly ve stádě setrvat, a samozřejmě i produkovat telata, alespoň během tohoto období. Předělo by se tak zvyšování odpisů z důvodu prodeje, úmrtnosti a předčasného vyřazování neodepsaných zvířat, jakož i dodatečným nákladům na odchov jalovice potřebné pro obnovu stáda.

Roční částka, kterou je třeba výsledkem hospodaření z realizace telete pokrýt je 1758 €. Berouce v úvahu nákladové, produkční, reprodukční a realizační parametry platné pro nedojená stáda v roce 2012, by pro 4 otelení krávy během 4 let stále chybělo až 83 % prostředků na pokrytí všech nákladů, resp. pro dosažení nulového výsledku hospodaření.

Uvedené skutečnosti svědčí o tom, že v živočišné výrobě je nesmírně důležité dosahovat takové náklady, aby byly proporcionální k reálné užitkovosti. V opačném případě se chovateli disproporce mezi náklady na odchov a produkcí a celkovými tržbami z prodeje bude stále zvyšovat. Racionalizace spotřeby vstupů pro všechny kategorie zvířat je proto prvním a základním předpokladem rentabilní výroby z hlediska chovu jako celku.

Článek byl realizován v rámci projektu výzkumu a vývoje financovaného MP RV SR, v rámci projektu CEGEZ č. 262201120042, na základě podpory operačního programu Výzkum a vývoj financovaného z Evropského fondu regionálního rozvoje a na základě podpory projektu MZE 0002701404.